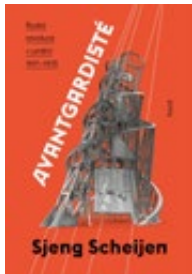

AVANTGARDISTÉ

Ruská avantgarda ve výtvarném umění, poezii, literatuře či divadle před sto lety, to je pojem, za nímž se skrývá bohatá a nesmírně zajímavá, dramatická historie a osudy umělců, kteří chtěli změnit umění i celou společnost; umění změnili, ale společnost za ně měnili jiní a ovlivňovali i jejich tvorbu a životy. Ruská avantgarda se totiž protнула s převratnými událostmi revolučního roku 1917 a následné občanské války a budováním Sovětského svazu a totalitního státu. Všechno se měnilo od základů, takže i staré buržoazní a tradiční umění bylo zavrženo

a mělo být nahrazeno uměním moderním a progresivním. Zpočátku tak v čele revoluce stanuli vedle bolševiků také avantgardní umělci. Jejich umělecká svobodomyslnost však po pár letech začala komunistické ideologii vadit a bylo potřeba jejich umění podřítit jednotnému stylu socialistického realismu. Kdo se nepřizpůsobil, byl terorizován nejrůznějšími způsoby včetně vězení a trestů vyhnanství či dokonce smrti, v lepším případě označen za formalistu bez možnosti dál pracovat. Tak by se dal stručně shrnout příběh, který v obsáhlé knize *Avantgardisté. Ruská revoluce v umění 1917–1935* vypráví nizozemský slavista a historik umění **Sjeng Scheijen** (přeložila Radka Smejkalová, vydal Host). Ústředními postavami jsou malíř a teoretik umění Kazimir Malevič (1879–1935), průkopník geometrického abstraktního umění a zakladatel avantgardního hnutí suprematismu, a malíř, so-

chař, architekt, scénograf a průmyslový výtvarník Vladimir Tatlin (1885–1953), jeden ze zakladatelů ruského (sovětského) konstruktivismu. Důležitou roli hráli v revolučních časech také slavní malíři Marc Chagall a Vasilij Kandinskij, ale ti na rozdíl od Maleviče a Tatlina Rusko posléze opustili, Kandinskij v roce 1921 a Chagall v roce 1923. A pochopitelně mnozí další, ať už to byli avantgardní malíři kolem Maleviče a Tatlina nebo básník Vladimir Majakovskij či představitelé nové komunistické moci jako třeba lidový komisař pro vzdělávání Anatolij Lunačarskij. Svou roli sehráli samozřejmě i sovětsí vůdci Lenin a především Stalin, za jehož teroru ve třicátých letech byla ruská avantgarda tvrdě potlačena. A pak různí průměrní a podprůměrní umělečtí sluhové nového režimu, závistivci a udavači. Autor knihy podrobně sleduje působení a soupeření zejména Maleviče a Tatlina, dvou protikladných umělců, jimž nechyběla ctižádost a sklon k výstřednostem; Tatlin například jednou prohlásil, že „umění se neobejde bez podivnosti“ a vedle proslulého a nikdy nerealizovaného projektu *Věže třetí internacionály* toužil naučit člověka létat a konstruoval létající velocipedy zvané *letatlin*. Malevič zase proslul vůlí překonat předmětný svět, jako třeba ve slavném obraze *Černý čtverec* z roku 1915. Scheijenova výborně napsaná kniha je bohatou a skvělou kombinací kolektivní biografie, uměnovědného pojednání a historické kroniky bolševické revoluce a rudého teroru, v níž nechybí dramatické ani tragické okamžiky. Knihu doprovázejí i obrazové přílohy.